

عوامل درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول

ابراهیم خلیلی*

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۰/۱۳

پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۱۱/۰۲

چکیده

انقلاب اسلامی ایران همان‌گونه که مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم اشاره نمودند با همه پیشرفت‌ها و دستاوردهایی که داشته در گام اول با مشکلات و موانع داخلی نیز مواجه بوده که سرعت تکامل آن را با چالش‌های مختلفی مواجه نموده است. این پژوهش تلاش دارد به این سؤال پاسخ دهد که عوامل درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول، دارای چه ابعاد، مؤلفه‌ها و مفاهیمی است؟ روش تحقیق داده‌بنیاد بوده و جامعه آماری اختصاص به متن کامل بیانیه گام دوم دارد. حجم نمونه شامل بخش‌هایی از بیانیه است که مقام معظم رهبری در آن مشکلات و موانع داخلی کشور را در گام اول برشمرده‌اند. روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای و ابزار پژوهش، فیش‌برداری است. ۸۴ داده از عوامل درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی استخراج شد. نتایج کدگذاری‌های سه مرحله‌ای باز، محوری و انتخابی، منجر به استخراج ۲۵ مفهوم، ۱۲ مؤلفه و ۴ بُعد گردید. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که به ترتیب اهمیت ابعاد کلیدی درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی شامل مشکلات و ضعف‌های داخلی چندوجهی، ضعف مدیریتی برخی مسئولان، وجود فتنه‌ها، فریب خوردگان و نفوذی‌های داخلی، و فرصت‌ها و ظرفیت‌های استفاده نشده مادی، انسانی و اقتصادی است. همچنین مهم‌ترین مؤلفه‌های پژوهشی نیز شامل عملکرد غلط و ضعف‌های مدیریتی مسئولان در اداره کشور، ضعف اقتصاد و درآمدهای ملی در کشور، ضعف اراده و غفلت برخی مسئولان فاسد از آرمان‌های انقلاب و ضعف در برخی از زمینه‌های علمی و استقلال کشور است.

کلیدواژه‌ها: تکامل؛ انقلاب اسلامی ایران؛ گام اول؛ بیانیه گام دوم انقلاب.

مقدمه

انقلاب برآیند حوادث و دگرگونی‌های متنوع و متقاطع تاریخی یک کشور است که مجموعه‌ای از تحولات و شرایط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در وقوع آن دخالت دارند (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۶: ۴۶). در همین راستا، انقلاب اسلامی ایران در اعتراض به وضع موجود حاکم بر کشور شکل گرفته و بدیهی است قبل از هر چیز باید دید آیا توانسته در وضع موجود دگرگونی مناسبی به وجود بیاورد یا خیر. مقام معظم رهبری وضعیت کشور در دوران قبل از انقلاب را در بخش‌های مختلف چنین می‌بیند: «نظام سیاسی پهلوی دارای چهار شاخصه فساد، وابستگی، استبداد و بی‌کفایتی است. جامعه پیش از انقلاب از جهت فرهنگی و علمی دچار خودباختگی و بی‌هویتی فرهنگی، تقلید همه‌جانبه، عدم خودباوری، فساد هنری و ادبی و عقب‌ماندگی علمی است. از نظر اقتصادی نیز عقب‌ماندگی اقتصادی، محرومیت و فقر، وابستگی، شکاف طبقاتی، شکاف بین مرکز و پیرامون (محرومیت مصنوعی) و مصرف‌گرایی و از بین رفتن تولید و کشاورزی نمایانگر شرایط پیش از انقلاب است» (دیدار با جمعی از اقشار مختلف مردم و مسئولان جهاد سازندگی، ۱۳۷۰/۰۳/۲۸)؛ اما انقلاب اسلامی «سلطنت را تبدیل کرد به حکومت مردم‌سالاری، وابستگی را تبدیل کرد به استقلال، عقب‌ماندگی تاریخی مزمن را تبدیل کرد به پیشرفت، تحقیرشدگی را تبدیل کرد به اعتمادبه‌نفس و عزت» (دیدار با دانشجویان، ۱۳۹۱/۰۵/۱۶).

مهم‌ترین و اولین دستاورد انقلاب، استقلال سیاسی، رهایی از وابستگی و تشکیل نظام اسلامی است. در حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی و علمی نیز دستاوردها بسیار گسترده و غیرقابل مقایسه با زمان حاکمیت طاغوت مشاهده می‌شود (سیاهپوش، ۱۳۹۷: ۱۴۱). همچنین انقلاب اسلامی ایران، طرفداری و دفاع از جنبش همه مستضعفان عالم در مقابل مستکبران در سطح بین‌الملل را مطرح کرده است (به نقل از دارابی، ۱۳۹۵: ۱۷۰). در گزارشی از عملکرد انقلاب اسلامی، مهم‌ترین فرصت‌ها و دستاوردهایی که انقلاب اسلامی در طول حیات چهل‌ساله خود به ارمغان آورده است عبارت‌اند از وجود نیروی انسانی کارآمد، همراهی مردم و جوانان، بازخوانی شعارهای انقلاب، خودسازی و جامعه‌پردازی، انتخابات، توجه به قانون، مرزبندی با دشمنان، شرکت همگانی و بانشاط مردم، سلامت انتخابات و سلامت رقابت، جوانان و امید به

آینده، ایستادگی و مقاومت در مقابل وابستگی، صدور انقلاب، تمدن اسلامی و مهدویت (حیدری و حیدری، ۱۳۹۹: ۳۰).

انقلاب اسلامی ایران با پشت سر گذاشتن فراز و نشیب‌های بسیار، به مرحله‌ای از تکامل رسیده است که امروزه در معادلات جهانی به‌عنوان یک قطب تعیین‌کننده ایفای نقش می‌کند. این جایگاه رفیع در حالی به دست آمده که جهان در حال گذار از یک پیچ بزرگ تاریخی است و انقلاب اسلامی برای نقش‌آفرینی بیشتر در آینده بشریت، با شرایط حساس و سرنوشت‌سازی روبه‌روست (مقیمی، ۱۳۹۷: ۶). جمهوری اسلامی ایران در حالی قدم به دهه پنجم حیات خود گذاشته که اگرچه دشمنان مستکبرش گمان‌های باطلی در سر داشتند؛ اما دوستانش در سراسر جهان، امیدوارانه آن را در گذر از چالش‌ها و به دست آوردن پیشرفت‌های خیره‌کننده، همواره سربلند دیده‌اند. در چنین نقطه عطفی، رهبر حکیم انقلاب اسلامی با صدور «بیانیه گام دوم انقلاب» و برای ادامه این راه روشن، به تبیین دستاوردهای شگرف چهار دهه گذشته پرداخته و توصیه‌هایی اساسی به منظور «جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ» ارائه فرموده‌اند. «بیانیه گام دوم انقلاب» تجدید مطلعی است خطاب به ملت ایران و به‌ویژه جوانان که به‌مثابه منشوری برای دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی خواهد بود و فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی را رقم خواهد زد (موسوی، ۱۴۰۰: ۷).

با وجود همه پیشرفت‌ها و تحولاتی که نظام جمهوری اسلامی ایران به همراه داشته است و مقام معظم رهبری به برخی از مهم‌ترین رؤس آن در متن بیانیه گام دوم انقلاب اشاره نموده‌اند اما یقیناً مشکلات، عقب‌ماندگی‌ها و موانعی نیز وجود داشته است که محل مناسبی برای مطالعه و آسیب‌شناسی حرکت چله اول انقلاب اسلامی به منظور تکامل موفق‌تر، مطلوب‌تر و سریع‌تر در گام دوم است. اساساً برخی از نظریه‌پردازان حوزه انقلاب‌ها به دنبال یافتن دلایل شکل‌گیری یک انقلاب و شناخت دقیق عملکردی آن هستند (لندمن^۱، ۲۰۰۰: ۹۲). اگر هر انقلابی پس از شکل‌گیری در مسیر درست و عقلانی قرار نگیرد، به نابودی آن می‌انجامد؛ اغلب انقلاب‌های دنیا به دلیل فاصله گرفتن از آرمان‌ها و اهداف اولیه خود به این مشکل دچار شده و منقلب شده‌اند (بریتون^۲، ۲۰۰۵: ۴ به نقل از حیدری و حیدری، ۱۳۹۹: ۲۸). در همین راستا، رهبر

1. Landman
2. Brinton

معظم انقلاب اسلامی قشر حساس و مؤثر جامعه را مخاطب خود قرار داده و از آن‌ها خواسته است که نسبت به مسائل نظام اسلامی، چالش‌های آن و راه‌های برون‌رفت از این میدان‌های آزمون و ابتلائات اجتماعی، خالصانه بیندیشند و یافته‌های خود را صادقانه در اختیار نظام اسلامی قرار دهند (طوسی، طاهری، ۱۳۹۸: ۷۰). «طبیعی است که در هر کشوری یک سری مشکلات وجود دارد. کشور ما ایران نیز از این قاعده مستثنا نیست؛ برخی از این مشکلات اقتصادی ناشی از تحریم‌ها است که توضیح داده شد و برخی هم مربوط به مدیریت‌ها و سیاست‌های اقتصادی است» (دیدار با اعضای مجلس خبرگان، ۱۳۹۱/۱۲/۱۷).

بررسی علت‌های انحطاط و سقوط جوامع گوناگون یکی از مهم‌ترین و کاربردی‌ترین پژوهش‌هایی است که ذهن پژوهشگران زیادی را به خود مشغول کرده است (جمال‌زاده و باباخانی، ۱۳۹۶: ۲۸). جامعه‌ای که پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران بر اساس ارزش‌های اسلامی پایه‌گذاری شد نیز از این قاعده مستثنا نیست و نشناختن صحیح آسیب‌ها و مشکلات گام اول انقلاب و احتمالی پیش‌روی آن در گام دوم می‌تواند آن را در مسیر زوال و انحطاط قرار دهد. امروز علاوه بر فرصت‌های بسیار بزرگ، چالش‌های زیادی نیز وجود دارد که باید در گام دوم انقلاب بر چالش‌ها فائق شد.

به‌رحال در مواجهه با چله اول انقلاب اسلامی ایران، از بعد مشکلات داخلی، این پرسش‌های اساسی وجود دارد. آیا همه مشکلات کشور ناشی از تحریم‌های خارجی یا تحریکات دشمنان بر علیه نظام جمهوری اسلامی ایران است یا در داخل نیز مشکلات عدیده‌ای در گام اول انقلاب اسلامی وجود داشته است؟ آیا شیوع معضلات اجتماعی مانند ارتشاء، رانت‌خواری، پول‌شویی، طلاق، اختلاس، سرقت و... نشان از آن دارند که انقلاب اسلامی در مسیر تکامل خود با موانع چندوجهی مواجه است؟ مقام معظم رهبری هم‌راستا با دغدغه این پژوهش و برای پاسخگویی به مشکلات کشور توصیه می‌فرمایند: «لازمه پاسخگویی به این گونه سؤالات، برخورداری از نگاه عمیق و راهبردی است؛ نگاه کلانی که بتواند از جزئیات رهن و آشفستگی آفرین و دست‌وپاگیر فراتر برود و با کندوکاو در ریشه اختلالات و بی‌نظمی‌ها، خاستگاه بنیادین بحران‌ها را کشف نماید» (دیدار با اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های شیراز، ۱۳۸۷/۰۲/۱۴).

عملکرد غیراصولی برخی دولتمردان در سال‌های اخیر از جمله اختلاس‌ها، زمین‌خواری، فیش‌های حقوقی نجومی و فاصله‌گیری از اهداف و آرمان‌های انقلابی و اسلامی، رفاه‌زدگی، عدم مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی در برابر مردم، عدم پایبندی به قوانین، گسترش ارزش‌های مادی، ترجیح منافع جناحی و شخصی به منافع ملی و... موجب شکل‌گیری برخی نارضایتی‌های عمومی شده و زمینه نگرش‌های منفی در بخشی از ملت را فراهم کرده است. همچنین تلاش دشمنان انقلاب اسلامی و بهره‌برداری از جریانات منفی و اقدامات غیرقانونی برخی دولتمردان در سال‌های گذشته و امروز، بهانه و زمینه سوءاستفاده از آن‌ها را در ایجاد فاصله و شکاف‌های سیاسی-اجتماعی بین دولت و ملت از طریق عملیات جنگ روانی و نرم، سیاه‌نمایی امور، ایجاد ناامیدی در ملت نسبت به وضعیت موجود و آینده کشور، شبکه‌سازی برای مقابله با انقلاب اسلامی ایران و نفوذ در لایه‌های مختلف سیاسی-اجتماعی را فراهم کرده است (الفی، ۱۳۹۸: ۳۴۶).

با عنایت به اینکه مقام معظم رهبری تلاش دارند هر جا از مسیر اصلی انحرافی صورت گرفته است، تذکر بدهند و سوگیری‌های اصلی را نشان دهند (موسوی، ۱۴۰۰: ۸)، در فرازهای مختلفی از بیانیه گام دوم نیز تلاش نموده‌اند عوامل کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول را بیان داشته و نقد اساسی از برخی عملکردهای ناصواب داخلی ارائه نمایند. با این توصیف، دغدغه اصلی پژوهش این است که عوامل داخلی که در گام اول انقلاب اسلامی ایران، مانع اساسی در مسیر تکامل کشور بوده‌اند چیست؛ لذا در این پژوهش تلاش می‌شود علل کاهنده شتاب پیشرفت و جامعه‌سازی انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به‌عنوان مهم‌ترین و جامع‌ترین سند بالادستی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار گیرد؛ بنابراین سؤال اصلی پژوهش عبارت‌اند از عوامل درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول کدام‌اند؟

این مقاله می‌کوشد تا خاستگاه‌های درونی زمینه‌ساز برخی از مهم‌ترین مشکلات مهم سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و... کشور در گام اول را از منظر مقام معظم رهبری، واکاوی و معرفی نماید. باید افزود که از همان ابتدا یک سری اهداف مشخصی برای انقلاب در نظر گرفته شده است. این مطالعه به دنبال اندازه‌گیری میزان تحقق و مطلوبیت اهداف طراحی

شده نیست بلکه قصد دارد بیان نماید که چه عواملی در شتاب تحقق اهداف ترسیمی انقلاب برای تکامل بیشتر در گام اول ایجاد مشکل نموده‌اند. رویکرد پژوهش آسیب‌شناسی مشفقانه برای پایداری و پیشرفت بیشتر انقلاب اسلامی در گام دوم است.

اهمیت این پژوهش به اهمیت شتاب هر چه بهتر و مطلوب‌تر تکامل انقلاب اسلامی در گام دوم برمی‌گردد. همچنین با توجه به تأکید مقام معظم رهبری مبنی بر اینکه «برای این بیانیه خیلی زحمت کشیده‌ام»، اهمیت دیگر مطالعه حاضر به اهمیت مذاقه و مطالعه بسیار زیادی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی اشاره دارد. در حقیقت بیانیه گام دوم انقلاب به پشتوانه فلسفه توحیدی انقلاب اسلامی و بر مبنای دکترین قانون اساسی جمهوری اسلامی، ضمن بیان شرایط فعلی کشور، با نگاهی بلندمدت مسیر حرکت کشور را در ۴۰ سال دوم انقلاب اسلامی مشخص می‌نماید. اگرچه خطاب اصلی محورهای بیانیه، جوانان هستند، اما در واقع این بیانیه، نقشه راهی برای همه ملت و منشور اقدام در نظام جمهوری اسلامی ایران برای مسئولین، کارگزاران، نخبگان و تمام سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی و غیردولتی در گام دوم است؛ لذا شایسته است بر روی آن مطالعه و پژوهش‌های مناسبی صورت گیرد (ساوه‌دروودی، ۱۳۹۹: ۳) و برنامه‌ریزی برای پیاده‌سازی بیانیه گام دوم انقلاب، به‌عنوان یکی از اسناد بالادستی، مسئولیت تمام نهادهای کشور است (پورعباسی و دیگران، ۱۳۹۸: ۳). ضرورت پژوهش نیز از چند زاویه قابل بررسی است. ابتدا بدون شک هر کشوری پس از وقوع انقلاب، با چالش‌هایی مواجه می‌شود که ضرورت مطالعه بر روی آن‌ها بیش‌ازپیش احساس می‌شود. موانع موجود و پیش روی انقلاب اسلامی، می‌تواند فرایند تحقق اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی را متوقف یا به صورت محسوس کند و بقا و حیات آن را به مخاطره انداخته و انحرافی در مسیر رشد و کمال جامعه ایجاد کند. بدیهی است بی‌اعتنایی، غفلت، تسامح و انحراف نسبت به موانع و آسیب‌های انقلاب اسلامی در گام اول، موجب دگرگونی در نظام ارزشی جامعه و عقب‌گرد فرهنگی توده مردم می‌شود و بستر را برای اخلال در روند پایداری و تداوم تکامل انقلاب اسلامی فراهم می‌سازد. در ادامه باید اشاره نمود که شناسایی دقیق موانع موجود توسط نیروهای انقلابی، علمی و دلسوز، موجب جلوگیری از فرصت‌طلبی دولتمردانی خواهد شد که با فرافکنی و رفتارهای سیاسی، عدم مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی عملکرد خود، به دنبال توجیه اعمال خود

می‌باشند.

این پژوهش پس از بیان دغدغه تحقیق و بیان اهمیت و ضرورت پژوهش، به پیشینه‌های مرتبط با موضوع پرداخته و در انتهای آن، شکاف‌های موجود را تبیین نموده است. در ادامه مبانی نظری پژوهش، روش تحقیق و جدول فیش‌برداری از متن بیانیه گام دوم آمده است. پس از کدگذاری‌های چندمرحله‌ای، عوامل درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول با ترسیم ابعاد و مؤلفه‌های آن مورد تأکید قرار گرفته و یافته‌های خاص این پژوهش با ادبیات پیشین مورد تطبیق و بحث قرار گرفته است.

پیشینه پژوهش

پیرامون بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در سه سال گذشته تحقیقات و پایان‌نامه‌های زیادی صورت گرفته است لیکن در خصوص عوامل درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول، پژوهش، کتاب یا پایان‌نامه مستقلی با قرابت مورد انتظار با مطالعه حاضر، یافت نشد. ولی می‌توان به برخی آثار نزدیک از جمله کتاب آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی نوشته محمدرحیم عیوضی (۱۳۹۷) اشاره نمود. محمدی (۱۳۹۹) نیز در بخشی از یافته‌های پژوهشی پایان‌نامه تحصیلی با عنوان مبانی قرآنی در شاخص‌های بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، به مهم‌ترین عوامل تضعیف‌کننده پیشرفت انقلاب اسلامی در چهار حوزه پرداخته است که عبارت‌اند از عوامل تضعیف‌کننده استقلال و آزادی (وابستگی و سلطه‌پذیری - تصویر ناصواب از آزادی اجتماعی)؛ عوامل تضعیف‌کننده مدیریت جهادی (فقدان منابع انسانی متعهد - استفاده از الگوهای غربی)؛ عوامل تضعیف‌کننده علم (تقلید کورکورانه - مصرف‌گرایی - تحجر علمی)؛ و عوامل تضعیف‌کننده معنویت و اخلاق (دنیاگرایی - گناه - فعالیت کانون‌های ضد معنویت). همچنین حیدری و حیدری (۱۳۹۹) نیز در مقاله خود با عنوان «بررسی دلایل ضرورت ابلاغ بیانیه گام دوم انقلاب از دیدگاه مقام معظم رهبری» که در فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی به چاپ رسید به مهم‌ترین مشکلات و موانع داخلی در ضرورت ابلاغ بیانیه گام دوم پرداخته‌اند که عبارت‌اند از فساد و اشرافی‌گری، مسئله پیشرفت و عدالت، ضعف مدیریت، کم‌کاری‌ها، اعتماد کردن به نسخه بیگانه، عدم توجه به درون‌زایی اقتصاد، قبیله‌گرایی سیاسی و جناحی، متکی بودن به نفت و سبک زندگی. به نظر بخشی از یافته‌های این مطالعه، می‌تواند

پوشش‌دهنده عوامل کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول باشد. یافته‌های سایر مطالعات مرتبط با موضوع این پژوهش در جدول ۱ آمده است:

جدول ۱. تشریح یافته‌های سایر مطالعات مختلف مرتبط با پیشینه تحقیقاتی

ردیف	محقق	سال	موضوع پژوهش	ناشر	مهم‌ترین یافته‌های پژوهش‌های پیشین
۱	انصاری خراسانی	۱۳۹۹	الگوی سیاست خارجی انقلاب اسلامی توأم با دشمن‌شناسی و جایگاه آن در بیانیه گام دوم	دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام	الگوی سیاست خارجی در بیانیه گام دوم، دارای هفت شاخص است. عدم کوتاهی از اصول در مقابل دشمن، صراحت و شجاعت در برابر دشمنان، دفاع از مظلوم، ضرورت شناخت گذشته، ایمان به‌عنوان رمز مقابله با دشمن، اعتقاد به «ما می‌توانیم» به جای «حقارت و ابستگی»، عزت ملی، روابط خارجی و مرزبندی با دشمن.
۲	جمال‌زاده، باباخانی	۱۳۹۶	آسیب‌شناسی انحطاط جوامع اسلامی در تاریخ صدر اسلام مبتنی بر دیدگاه مقام معظم رهبری	مطالعات دولت پژوهی در جمهوری اسلامی ایران	دنیاخواهی و راحت‌طلبی خواص و پرهیز از هزینه کردن خویش برای تبیین حق در کنار ضعف شناخت عوام و کم‌رنگ شدن ارزش‌ها در جامعه از مهم‌ترین عوامل انحطاط و سقوط تدریجی جامعه اسلامی از نگاه مقام معظم رهبری است.
۳	اکبری	۱۳۹۷	چالش‌های فکری انقلاب اسلامی و راهکارهای آن برای تحقق تمدن نوین اسلامی با تأکید بر دیدگاه رهبران انقلاب اسلامی	دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد	چالش‌های فکری انقلاب اسلامی عبارت‌اند از تقلیل دین و رسالت انقلاب اسلامی از طریق سکولاریسم؛ شیعه‌ستیزی، شبهه‌افکنی در عقاید شیعی و تضعیف انقلاب اسلامی از طریق تکفیرسم؛ تقابل با اسلام انقلابی از طریق لیبرالیسم.

ردیف	محقق	سال	موضوع پژوهش	ناشر	مهم‌ترین یافته‌های پژوهش‌های پیشین
۴	جعفری، دبیری	۱۳۹۹	شناسایی عوامل زمینه‌ساز و چالش‌های تحقق تمدن نوین اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی	پژوهشنامه انقلاب اسلامی	غفلت از شعارها و آرمان‌های انقلاب، تهاجم فکری و فرهنگی، چالش‌های اقتصادی و خطر فساد از موانع تحقق تمدن نوین اسلامی برشمرده شده است.
۵	غفاری	۱۳۹۷	نظریه پیشرفت اقتصادی از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی	پژوهشکده نظام‌های اسلامی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی	اصول راهبردی پیشرفت اقتصادی عبارت‌اند از استفاده از ظرفیت آموزه‌های اسلامی، استحکام ساخت درونی، علم و دانش، استفاده از ظرفیت‌های داخلی، جهاد اقتصادی و آزادی اقتصادی.
۶	الفی	۱۳۹۸	موانع همکاری دولت و ملت و تأثیر آن بر پایداری و تداوم انقلاب اسلامی ایران	مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی	غفلت و بی‌توجهی به موانع از سوی نخبگان حکومتی و صاحب‌نظران، موجب ناپایداری انقلاب اسلامی می‌شود. هر یک از موانع داخلی و خارجی، موجب شکل‌گیری روحیه بی‌اعتمادی ملت به برخی از دولتمردان شده و زمینه ناپایداری انقلاب اسلامی را فراهم کرده است.
۷	افروغ	۱۳۹۸	چالش‌های عمده انقلاب اسلامی	پژوهش‌های انقلاب اسلامی	دو چالش عمده فقدان نگرش منظومه‌ای در اداره کشور و انبساط متناظر در نظم منطقی-رسمی است.

ردیف	محقق	سال	موضوع پژوهش	ناشر	مهم‌ترین یافته‌های پژوهش‌های پیشین
۸	طوسی، طاهری	۱۳۹۸	ساخت نهاد دولت در نظام اسلامی: تحلیلی آسیب‌شناسانه از دولت‌سازی اسلامی در ۵۰ سالگی مردم‌سالاری دینی	مطالعات انقلاب اسلامی	این مطالعه در پاسخ به این پرسش که «بحران‌های موجود در نظام جمهوری اسلامی ایران در چه خلأ راهبردی ریشه دارند؟»، معتقد است که این نقص ریشه در عدم کفایت ملاک‌های اسلامیت در دولت به‌ویژه در پنج عنصر «منش و روش دولتمردان»، «ساختارها، نهادها و بنیان‌ها»، «نظامات»، «نرم‌افزارها» و «الگوها» ریشه دارد.

در واکاوی پیشینه پژوهش، دو شکاف اصلی برجسته است. نخست آنکه در هیچ‌یک از مطالعات مورد بررسی، موانع و مشکلات داخلی پیشرفت انقلاب اسلامی در گام اول انقلاب، از بیانات مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم استخراج نشده است. دوم اینکه دسته‌بندی مشخصی از ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول ارائه نگردید. همچنین هیچ‌یک از مطالعات مورد بحث، از جامعیت لازم برخوردار نبوده و با این حجم از داده و بیانات، اقدام به کدگذاری ننموده است؛ لذا این پژوهش می‌تواند ضمن پوشش دادن به شکاف‌های بالا، با تبیین هدف مورد انتظار پژوهش، نوآوری جدیدی به همراه داشته باشد.

مروری بر موانع و مشکلات داخلی انقلاب اسلامی در گام اول

نظام سیاسی زمانی کارآمد تلقی می‌شود که علاوه بر کارآمدی در سطح ایده، با دارا بودن ساختارهای کارآمد و کارگزاران شایسته، بتواند با بروز رفتارهای مناسب و مطلوب، در تحقق اهداف خود موفق باشد، به گونه‌ای که حداکثر رضایت را برای شهروندان خود به ارمغان آورده و تا حد ممکن به انتظارات آن‌ها جامه عمل پوشانده تا از رهگذر آن، بقا و استمرار خود را تضمین کند. به‌طورکلی، می‌توان برای کارآمدی نظام‌های سیاسی چهار سطح ایده، ساختار، کارگزار و رفتار را قائل بود (قیصری، قربانی، ۱۳۹۴: ۷). مهم‌ترین ضابطه‌های آن در جدول ۲ آمده است:

جدول ۲. ضابطه‌های کارآمدی نظام‌های سیاسی (قیصری و قربانی، ۱۳۹۴: ۱۴۵)

سطوح	سطح ایده	سطح ساختار	سطح کارگزاران	سطح رفتار
ضابطه‌های کارآمدی در هر سطح	معضل‌گشایی	انطباق با ایده‌ها و ارزش‌ها	مهارت‌های فنی یا تکنیکی	میزان انطباق رفتارها با ایده‌ها
	بن‌بست‌شکنی	امکان پیش‌بینی تغییرات	مهارت‌های انسانی	کارایی
	افق‌گشایی	انعطاف‌پذیری	مهارت‌های ادراکی یا تفهیمی	اثربخشی

به نظر محققین مختلف، عناصر اصلی کارآمدی حکومت شامل فکر و باور، ساختار و سازوکار و اقدام و عمل بوده و کارآمدی حکومت را ابتدای آن بر مبنای، اصول، ارزش‌ها و آرمان‌های روشن و مورد قبول شهروندان تحت حاکمیت هم‌زمان با برخورداری از ساختار سیاسی منسجم و ظرفیت‌ها و ابزارهای لازم مدیریتی و اقدام به موقع به منظور نیل به اهداف متوسط و نهایی آن حکومت تعریف کرده‌اند (کلانتری، ۱۳۹۳: ۴۶۹).

مبنای سنجش کارآمدی نظام دینی بیش از آنکه میزان تحقق اهداف باشد، میزان توجه به اصول و مبنای در تحقق اهداف آن و به عبارتی میزان ادای تکلیف است (خسروی، ۱۳۹۱: ۸). به همین دلیل، ارتقای کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران مهم‌ترین دغدغه‌ای است که انحراف معنایی از یک سو و نیز کم‌توجهی و ملاحظه‌کاری در تحقق عملی آن می‌تواند به تهدیدی وجودی برای نظام جمهوری اسلامی ایران و گفتمان انقلاب اسلامی مبدل شود. در شرایط موجود که نابسامانی بسیاری از شاخص‌ها به‌ویژه در مباحث اقتصادی همچون وضعیت معیشتی و اجتماعی مشهود است، شاخص‌های سرمایه اجتماعی همچون اعتماد و رضایت نگران‌کننده و ریسک ثبات سیاسی در بسیاری از ابعاد بالاست و دشمن نیز با محاسبه این شاخص‌ها، صراحتاً از پایان جمهوری اسلامی ایران در آستانه چهل‌سالگی نظام دم‌م‌زد رهبر انقلاب اسلامی بیانیه‌ای موسوم به گام دوم انقلاب صادر می‌کند که ضمن تصریح بر وجود برخی مشکلات و ناکامی‌ها مسیر پیموده شده در چهار دهه پیشین را مسیری پرافتخار معرفی و در تبیینی کاملاً معکوس، ریشه ناکامی‌ها را نه در ابتدای سیاست‌ها و رویکردها بر اصول انقلابی

و دینی بلکه در زاویه داشتن سیاست‌ها و رویکردهای مجریان از اصول لایتغیر گفتمان انقلاب اسلامی تبیین می‌کنند (خسروی، ۱۳۹۸: ۵۴). مقام معظم رهبری در فرازهای مختلفی از بیانیه گام دوم، اشارات مشخص و صریحی به برخی از موانع و عوامل درونی کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول داشتند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

- و بدانید که اگر بی‌توجهی به شعارهای انقلاب و غفلت از جریان انقلابی در برهه‌هایی از تاریخ چهل‌ساله نمی‌بود - که متأسفانه بود و خسارت‌بار هم بود - بی‌شک دستاوردهای انقلاب از این بسی بیشتر و کشور در مسیر رسیدن به آرمان‌های بزرگ بسی جلوتر بود و بسیاری از مشکلات کنونی وجود نمی‌داشت.
- البته عدالت مورد انتظار در جمهوری اسلامی که مایل است پیرو حکومت علوی شناخته شود، بسی برتر از این‌ها است.
- بسیاری از ظرفیت‌ها دست‌نخورده مانده است... بی‌شک شما جوانان مؤمن و پرتلاش خواهید توانست این عیب بزرگ را برطرف کنید.
- و البته دنباله‌های آنان در داخل کشور نیز قابل مشاهده‌اند که با استفاده از آزادی‌ها در خدمت دشمن حرکت می‌کنند... ترس و نومیدی را از خود و دیگران برانید... دست‌و‌دل‌های امین و خدمتگزار، به‌مراتب بیشتر از مفسدان و خائنان و کیسه‌دوختگان است.
- عملکردهای ضعیف، اقتصاد کشور را از بیرون و درون دچار چالش ساخته است. چالش بیرونی تحریم و وسوسه‌های دشمن است که در صورت اصلاح مشکل درونی، کم‌اثر و حتی بی‌اثر خواهد شد. چالش درونی عبارت از عیوب ساختاری و ضعف‌های مدیریتی است.
- مهم‌ترین عیوب، وابستگی اقتصاد به نفت، دولتی بودن بخش‌هایی از اقتصاد... نگاه به خارج و نه به توان و ظرفیت داخلی، استفاده اندک از ظرفیت نیروی انسانی کشور، بودجه‌بندی معیوب و نامتوازن و سرانجام عدم ثبات سیاست‌های اجرائی اقتصاد و عدم رعایت اولویت‌ها و وجود هزینه‌های زائد و حتی مسرفانه در بخش‌هایی از دستگاه‌های حکومتی است.

- همه راه‌حل‌ها در داخل کشور است. اینکه کسی گمان کند که مشکلات اقتصادی صرفاً ناشی از تحریم است ... این تحلیل سراپا غلط، هرچند گاه از زبان و قلم برخی غفلت‌زدگان داخلی صادر می‌شود.
- البته نسبت فساد در میان کارگزاران حکومت جمهوری اسلامی در مقایسه با بسیاری از کشورهای دیگر و به‌خصوص با رژیم طاغوت که سرتاپا فساد و فسادپرور بود، بسی کمتر است و بحمدالله مأموران این نظام غالباً سلامت خود را نگاه داشته‌اند، ولی حتی آنچه هست غیرقابل قبول است.
- در جمهوری اسلامی ... تبعیض در توزیع منابع عمومی و میدان دادن به ویژه‌خواری و مدارا با فریب‌گران اقتصادی که همه به بی‌عدالتی می‌انجامد، به شدت ممنوع است؛ همچنین غفلت از قشرهای نیازمند حمایت، به‌هیچ‌روی مورد قبول نیست.

روش پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحقیق داده‌بنیاد شکل گرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل متن بیانیه گام دوم است. حجم نمونه پژوهش شامل بخش‌هایی از بیانیه است که مقام معظم رهبری در آن تلاش نمودند مشکلات و موانع داخلی چله اول انقلاب اسلامی ایران را در مسیر پیشرفت کشور برشمارند. روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای و ابزار پژوهش، فیش‌برداری است. تعداد ۸۴ ویژگی یا خصیصه که در این پژوهش به‌عنوان «داده» یا «مفاهیم» قلمداد می‌شود از متن بیانیه به شرح جدول ۳ استخراج شده است.

در روش داده‌بنیاد، تحلیل داده‌هایی که به‌منظور تکوین نظریه گردآوری می‌شوند با استفاده از «رمزگذاری نظری» انجام می‌شود. در مجموع، وقتی دانش اندکی یا هیچ دانش قبلی در مورد زمینه تحقیق وجود نداشته باشد و همچنین، هنگامی که توضیحات نظری جدید بر پایه دانش قبلی لازم باشد، استفاده از راهبرد پژوهش داده‌محور مفید است (گریچ^۱، ۲۰۰۷: ۷۰). کدگذاری در روش داده‌بنیاد در قالب اقدام‌های سه‌گانه (باز، محوری و انتخابی) صورت گرفته و هر مرحله نتیجه خاصی در بردارد. به‌طوری‌که از کدگذاری باز، مفاهیم حاصل می‌شود و از

کدگذاری محوری، مؤلفه‌ها و از کدگذاری انتخابی، تئوری شکل می‌گیرد. در این تحقیق برای آنکه نتایج به دست آمده بتواند از روایی قابل قبولی برخوردار باشد از معیارهای «اطمینان‌پذیری» با مستند نمودن داده‌ها به محتوای کامل بیانیه گام دوم و «باورپذیری» با تطبیق به اندیشه‌های ایشان صورت پذیرفته است. پایایی پژوهش با کمک ۳ نفر از کارشناسان و خبرگان موضوع برای کدگذاری‌های مجدد و کدگذاری محققان در دوره‌های زمانی مختلف مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین یافته‌های پایانی پژوهش و مضامین اصلی در اختیار ۵ نفر از صاحب‌نظران قرار داده شده و مورد تأیید قرار گرفته است. ضمن اینکه در تمامی مراحل گردآوری، مفهوم‌سازی و کدگذاری، تعامل و مراجعه دائمی پژوهشگران به داده‌های اولیه با هدف کاهش ضریب انحراف از محتوای مورد بررسی و نظام‌مند شدن هدفمند داده‌ها، صورت پذیرفته است.

جدول ۳. داده‌های استخراج شده پیرامون مشکلات و موانع داخلی چله اول انقلاب از متن بیانیه گام دوم

شناسه	داده‌های پژوهش	متن بیانیه
x1	رویگردانی برخی مسئولین از ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب	هرگاه دلزدگی پیش آمده، از رویگردانی مسئولان از این ارزش‌های دینی بوده است و نه از پایبندی به آن‌ها و کوشش برای تحقق آن‌ها.
x2	یکی نبودن ظاهر و باطن برخی از مسئولین	
x3	عملکرد غلط مسئولین سبب دلزدگی مردم	
x4	فاصله داشتن برخی از واقعیت‌ها از بایدهای انقلاب اسلامی	بی‌شک فاصله‌ی میان بایدها و واقعیتها، همواره وجدان‌های آرمان‌خواه را عذاب داده و می‌دهد، اما این، فاصله‌ی طی‌شدنی است و در چهل سال گذشته در مواردی بارها طی شده است و بی‌شک در آینده، با حضور نسل جوان مؤمن و دانا و پرنگیزه، با قدرت بیشتر طی خواهد شد.
x5	وجود فتنه‌های داخلی	ثالثاً: مشارکت مردمی را در مسائل سیاسی مانند انتخابات، مقابله با فتنه‌های داخلی، حضور در صحنه‌های ملی و استکبارستیزی به اوج رسانید.

شناسه	داده‌های پژوهش	متن بیانیه
x6	عدم انعکاس صحیح خدمات و تولیدات پس از انقلاب توسط مسئولان	بی‌شک این همه، نه در تبلیغات نارسای مسئولان انعکاس یافته و نه زبان بدخواهان خارجی و داخلی به آن اعتراف کرده است؛ ولی هست و حسنه‌ای برای مدیران جهادی و بااخلاص نزد خدا و خلق است.
x7	بازگو نشدن موفقیت‌ها و پیشرفت‌های انقلاب از سوی بدخواهان	
x8	بی‌عدالتی و بی‌انصافی بدخواهان نسبت به پیشرفت‌های انقلاب اسلامی	
x9	وجود بدخواهان و بدگویان داخلی	
x10	فاصله داشتن وضعیت فعلی عدالت با شرایط مورد انتظار	البته عدالت مورد انتظار در جمهوری اسلامی که مایل است پیرو حکومت علوی شناخته شود، بسی برتر از این‌ها است و چشم امید برای اجرای آن به شما جوان‌ها است که در ادامه بدان خواهم پرداخت
x11	بی‌توجهی به شعارهای انقلاب در برهه‌هایی از چهل سال اول انقلاب	و بدانید که اگر بی‌توجهی به شعارهای انقلاب و غفلت از جریان انقلابی در برهه‌هایی از تاریخ چهل ساله نمی‌بود - که متأسفانه بود و خسارت‌بار هم بود - بی‌شک دستاوردهای انقلاب از این بسی بیشتر و کشور در مسیر رسیدن به آرمان‌های بزرگ بسی جلوتر بود و بسیاری از مشکلات کنونی وجود نمی‌داشت.
x12	غفلت از جریان انقلابی در برهه‌هایی از چهل سال اول انقلاب	
x13	وجود برخی مشکلات برای کشور	
x14	وجود برخی مشکلات کنونی به دلیل غفلت از آرمان‌ها و شعارهای انقلاب	
x15	غفلت متصدیان در استفاده صحیح از ظرفیت‌ها	و بسیاری از این ظرفیت‌ها با غفلت متصدیان تاکنون بی‌استفاده یا کم‌استفاده مانده است.
x16	وجود ظرفیت‌های استفاده نشده	
x17	عدم توجه کافی به فرصت‌ها و منابع مادی کشور	به‌جز این‌ها، فرصت‌های مادی کشور نیز فهرستی طولانی را تشکیل می‌دهد که مدیران کارآمد و پُرانگیزه و خردمند می‌توانند با فعال کردن و بهره‌گیری از آن، درآمدهای ملی را با جهشی نمایان افزایش داده و کشور را ثروتمند و بی‌نیاز و به معنی واقعی دارای اعتمادبه‌نفس کنند و مشکلات کنونی را برطرف نمایند.
x18	وابستگی کشور در برخی از منابع موردنیاز	
x19	وجود مشکلات در کشور به دلیل کمبود ثروت ملی	
x20	وجود مشکلات در کشور به دلیل ضعف در استقلال ملی	
x21	کمبود درآمدهای ملی	

شناسه	داده‌های پژوهش	متن بیانیه
x22	عدم استفاده صحیح از ظرفیت‌های مادی و زیرزمینی کشور	بسیاری از ظرفیت‌ها دست‌نخورده مانده است.
x23	کم‌توجهی به ظرفیت‌های اقتصادی	بی‌شک شما جوانان مؤمن و پرتلاش خواهید توانست این عیب بزرگ را برطرف کنید.
x24	کم‌توجهی به ظرفیت‌های انسانی	
x25	غفلت متصدیان در استفاده صحیح از ظرفیت‌ها	
x26	وجود ظرفیت‌های استفاده نشده	دهه‌ی دوم چشم‌انداز، باید زمان تمرکز بر بهره‌برداری از دستاوردهای گذشته و نیز ظرفیت‌های استفاده‌نشده باشد.
x27	پایین بودن سطح تولید ملی در کشور	و پیشرفت کشور از جمله در بخش تولید و اقتصاد ملی ارتقا یابد.
x28	ضعف اقتصاد ملی در کشور	
x29	وجود ضعف در کشور در برخی از عرصه‌های علم و پژوهش	اکنون به شما فرزندان عزیزم در مورد چند سرفصل اساسی توصیه‌هایی می‌کنم. این سرفصل‌ها عبارت‌اند از: علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی و روابط خارجی و مرزبندی با دشمن، سبک زندگی.
x30	وجود ضعف در کشور در برخی از عرصه‌های عدالت	
x31	وجود ضعف در کشور در برخی از عرصه‌های مبارزه با فساد	
x32	وجود ضعف در کشور در برخی از عرصه‌های معنویت و اخلاق	
x33	وجود ضعف در کشور در برخی از عرصه‌های اقتصادی	
x34	وجود ضعف در کشور در برخی از عرصه‌های استقلال و آزادی	
x35	وجود ضعف در کشور در برخی از عرصه‌های عزت ملی و روابط خارجی و مرزبندی با دشمن	
x36	وجود ضعف در کشور در برخی از عرصه‌های سبک زندگی	

شناسه	داده‌های پژوهش	متن بیانیه
x37	وجود فریب‌خوردگان داخلی دنباله‌رو برنامه‌های دشمنان ملت ایران	و البته دنباله‌های آنان در داخل کشور نیز قابل مشاهده‌اند که با استفاده از آزادی‌ها در خدمت دشمن حرکت می‌کنند.
x38	وجود برخی ریزش‌ها و عقب‌ماندگی در چله اول	رویش‌های انقلاب بسی فراتر از ریزش‌ها است و دست‌و‌دل‌های امین و خدمتگزار، به‌مراتب بیشتر از مفسدان و خائنان و کیسه‌دوختگان است.
x39	وجود افراد مفسد در داخل کشور	
x40	وجود خائنان به انقلاب و نظام در داخل کشور	
x41	وجود کیسه‌دوختگان در داخل کشور	
x42	عقب‌ماندگی کشور از قله‌های علمی جهان با وجود پیشرفت‌ها	ما هنوز از قله‌های دانش جهان بسیار عقبیم؛ باید به قله‌ها دست یابیم.
x43	عقب‌ماندگی کشور از قله‌های علمی جهان با وجود پیشرفت‌ها	ما از این مرحله هنوز بسیار عقبیم؛ ما از صفر شروع کرده‌ایم.
x44	عقب‌ماندگی کشور از قله‌های علمی جهان با وجود پیشرفت‌ها	ما اکنون حرکت را آغاز کرده و با شتاب پیش می‌رویم ولی این شتاب باید سال‌ها با شدت بالا ادامه یابد تا آن عقب‌افتادگی جبران شود.
x45	وجود عملکرد ضعیف مدیریت اقتصادی کشور	ولی عملکردهای ضعیف، اقتصاد کشور را از بیرون و درون دچار چالش ساخته است.
x46	وجود چالش‌های درونی برای اقتصاد کشور	
x47	چالشی شدن اقتصاد در کشور	
x48	معیوب بودن ساختار اقتصادی کشور	چالش درونی عبارت از عیوب ساختاری و ضعف‌های مدیریتی است.
x49	وجود ضعف‌های مدیریتی در اقتصاد کشور	
x50	وابستگی اقتصادی کشور به نفت به‌عنوان یک چالش اقتصادی	مهم‌ترین عیوب، وابستگی اقتصاد به نفت، دولتی بودن بخش‌هایی از اقتصاد که در حیطه‌ی وظایف دولت نیست.
x51	دولتی بودن بخش‌هایی از اقتصاد کشور به‌عنوان یک چالش اقتصادی	
x52	معیوب بودن ساختار اقتصادی کشور	

شناسه	داده‌های پژوهش	متن بیانیه
x53	عدم اتکا اقتصاد کشور به توان داخلی	نگاه به خارج و نه به توان و ظرفیت داخلی، استفاده‌ی اندک از ظرفیت نیروی انسانی کشور، بودجه‌بندی معیوب و نامتوازن، و سرانجام عدم ثبات سیاست‌های اجرایی اقتصاد و عدم رعایت اولویتها و وجود هزینه‌های زائد و حتی مسرفانه در بخش‌هایی از دستگاه‌های حکومتی است
x54	اتکا اقتصاد کشور به خارج از کشور	
x55	عدم استفاده بهینه از ظرفیت‌های انسانی کشور برای رشد اقتصادی	
x56	بودجه‌بندی معیوب و نامتوازن اقتصادی	
x57	عدم ثبات در سیاست‌های اقتصادی	
x58	عدم اولویت‌بندی صحیح برای مصارف اقتصادی کشور	
x59	وجود هزینه‌های زائد و مسرفانه	
x60	مشاهده بی‌مدیریتی در حوزه اقتصاد	
x61	مشاهده بی‌نظمی در حوزه اقتصاد	
x62	ضعف اقتصادی زمینه‌ساز مشکلات زندگی مردم	
x63	ضعف اقتصادی زمینه‌ساز بیکاری جوانان	
x64	ضعف اقتصادی زمینه‌ساز فقر طبقه ضعیف	
x65	وجود فریب‌خوردگان داخلی دنباله‌رو برنامه‌های دشمنان ملت ایران	اینکه کسی گمان کند که «مشکلات اقتصادی صرفاً ناشی از تحریم است و علت تحریم هم مقاومت ضد استکباری و تسلیم نشدن در برابر دشمن است؛ پس راه‌حل، زانو زدن در برابر دشمن و بوسه زدن بر پنجه‌ی گرگ است» خطایی نابخشودنی است.
x66	وجود علل داخلی برای مشکلات اقتصادی کشور علاوه بر تحریم‌های خارجی	
x67	وجود برخی غفلت زدگان و فریب‌خوردگان داخلی در عرصه اقتصادی	این تحلیل سراپا غلط، هرچند گاه از زبان و قلم برخی غفلت‌زدگان داخلی صادر می‌شود.
x68	وجود عناصر نفوذی در داخل	
x69	همسو بودن برخی از جریان‌های داخلی با خارجی	
x70	وجود فریب‌خوردگان داخلی به دلیل تبلیغات و توطئه‌های خارجی	اما منشأ آن، کانون‌های فکر و توطئه‌ی خارجی است که با صد زبان به تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران و افکار عمومی داخلی القاء می‌شود.

شناسه	داده‌های پژوهش	متن بیانیه
x71	وجود سوابق بروز و سوسه‌های لغزاننده در مسئولین کشور	پس خطر بُروز این تهدید در جمهوری اسلامی هم که روزی مدیران و مسئولانش مسابقه‌ی زهد انقلابی و ساده‌زیستی می‌دادند، هرگز بعید نبوده و نیست؛
x72	ضعف در تحقق عدالت در کشور	با این همه، اینجانب به جوانان عزیزی که آینده‌ی کشور، چشم‌انتظار آن‌ها است صریحاً می‌گویم آنچه تاکنون شده با آنچه باید می‌شده و بشود، دارای فاصله‌ای ژرف است.
x73	ضعف در مبارزه با فساد در کشور	
x74	وجود برخی محرومیت‌ها در سطح کشور	در جمهوری اسلامی، دل‌های مسئولان به طور دائم باید برای رفع محرومیت‌ها بتپد و از شکاف‌های عمیق طبقاتی به شدت بیمناک باشد.
x75	وجود شکاف‌های عمیق طبقاتی در سطح کشور	
x76	ضعف در اجرای قوانین و سیاست‌های مبارزه با فساد	این سخنان در قالب سیاست‌ها و قوانین، بارها تکرار شده است ولی برای اجرای شایسته‌ی آن، چشم امید به شما جوان‌ها است؛
x77	ضعف در اجرای قوانین و سیاست‌های مبارزه با بی‌عدالتی	
x78	کم‌توجهی دولت به پیاده‌سازی عدالت در کشور	
x79	وجود برخی تحلیل‌های ساده‌لوحانه و مغرضانه از استقلال و آزادی کشور	این نمر شجره‌ی طبعیه‌ی انقلاب را با تأویل و توجیه‌های ساده‌لوحانه و بعضاً مغرضانه، نمی‌توان در خطر قرار داد.
x80	زیان‌های اخلاقی فراوان ترویج سبک زندگی غربی برای کشور و ملت ایران	و به همین جمله اکتفا می‌کنم که تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زیان‌های بی‌جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است؛
x81	زیان‌های اقتصادی فراوان ترویج سبک زندگی غربی برای کشور و ملت ایران	
x82	زیان‌های دینی فراوان ترویج سبک زندگی غربی برای کشور و ملت ایران	
x83	زیان‌های سیاسی فراوان ترویج سبک زندگی غربی برای کشور و ملت ایران	
x84	وجود زمینه‌هایی از سبک زندگی غربی در ایران	

تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

تحلیل داده‌ها: گام‌های طی شده برای تحلیل داده‌ها به شرح زیر است:
 گام اول: کدگذاری باز: در این مرحله، مجموعه داده‌های پژوهش مورد بازخوانی قرار گرفت. سپس با استفاده از طریق تجمیع و دسته‌بندی داده‌ها، داده‌های دارای بار معنایی مشابه و مشترک، در طبقه‌بندی‌های یکسان قرار گرفتند که منجر به استخراج ۲۵ مفهوم شده است. جزئیات کدگذاری باز در جدول ۴ به نمایش درآمده است:

جدول ۴. گام اول تحلیل داده‌ها (کدگذاری باز)

شناسه	مفاهیم	تعداد x ها	کدگذاری باز
Y1	بی‌انصافی و بدگویی داخلی از موفقیت‌ها و پیشرفت‌های انقلاب اسلامی	3	$X7+X8+X9$
Y2	پایین بودن سطح تولید و درآمدهای ملی در کشور	8	$X13+X19+X21+X27+X62+X63+X64+X81$
Y3	ضعف استقلال و زیان‌های سیاسی کشور با وجود پیشرفت‌ها	4	$X20+X34+X35+X83$
Y4	ضعف اقتصاد ملی در کشور	4	$X28+X33+X38+X47$
Y5	ضعف در کشور در برخی از عرصه‌های معنویت و اخلاق	3	$X32+X80+X82+X$
Y6	ضعف در مبارزه با فساد و شکاف‌های عمیق طبقاتی	2	$X31+X75+X+X$
Y7	ضعف مسئولان در تحقق عدالت در کشور	3	$X72+X77+X78+X$
Y8	ضعف مسئولان در مبارزه با فساد در کشور	2	$X73+X76+X+X$
Y9	ضعف و عقب‌ماندگی علمی کشور با وجود پیشرفت‌ها	4	$X29+X42+X43+X44$
Y10	عدم توجه کافی به فرصت‌ها و منابع مادی کشور	2	$X17+X22+X+X$

شناسه	مفاهیم	تعداد x ها	کدگذاری باز
Y11	عملکرد غلط مسئولین در استفاده از ظرفیت‌ها و ارائه خدمات	4	X3+X6+X15+X25
Y12	غفلت و بی‌توجهی برخی از مسئولان به شعارها و آرمان‌های انقلاب	4	X1+X11+X12+X14
Y13	فاصله وضعیت فعلی عدالت و محرومیت‌زدایی با شرایط مورد انتظار	3	X10+X30+X74+X
Y14	کم‌توجهی به توان و ظرفیت‌های اقتصادی داخلی	2	X23+X53+X+X
Y15	کم‌توجهی به ظرفیت‌های انسانی	2	X24+X55+X+X
Y16	معیوب بودن ساختار اقتصادی کشور	6	X46+X48+X50+X51+X52+X66
Y17	وابستگی اقتصادی کشور	2	X18+X54+X+X
Y18	وجود برخی مسئولان، سست اراده، ریاکار و مفسد در داخل کشور	4	X2+X39+X41+X71
Y19	وجود بی‌نظمی و ضعف‌های مدیریتی در اداره اقتصاد کشور	8	X45+X49+X56+X57+X58+X59+X60+X61
Y20	وجود تحلیل‌های ساده‌لوحانه و مغرضانه داخلی از رفتار دشمنان	2	X70+X79+X+X
Y21	وجود خائنان و نفوذی‌های داخلی	2	X40+X68+X+X
Y22	وجود زمینه‌هایی از سبک زندگی غربی در ایران	2	X36+X84+X+X
Y23	وجود ظرفیت‌های استفاده نشده	3	X4+X16+X26+X
Y24	وجود فتنه‌ها و جریان‌های معارض داخلی	2	X5+X69+X+X
Y25	وجود فریب‌خوردگان داخلی از برنامه‌های دشمنان	3	X37+X65+X67+X

گام دوم: کدگذاری محوری: در این مرحله، از مجموع ۲۵ مفهوم (Y ها) استخراج شده از جدول ۴، با استفاده از فن مقایسه پایدار، تلاش شده است که زمینه‌های ظهور وجوه مشترک مفاهیم فراهم شود. در نهایت محصول این مقایسه‌ها، منجر به شکل‌گیری ۱۲ مؤلفه گردید که مجموعه آن‌ها در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵. گام دوم تحلیل داده‌ها (کدگذاری محوری)

شناسه	مؤلفه‌ها	تعداد x ها	کدگذاری محوری
Z1	تحلیل‌های ساده‌لوحانه و بی‌انصافانه از پیشرفت‌های انقلاب اسلامی	5	Y1+Y20
Z2	تلاش‌های فتنه‌آمیز از سوی فریب‌خوردگان، خائنان و نفوذی‌های داخلی	7	Y21+Y24+Y25
Z3	ضعف اراده و غفلت برخی مسئولان فاسد از آرمان‌های انقلاب	8	Y12+Y18
Z4	ضعف اقتصاد و درآمدهای ملی در کشور	12	Y2+Y4
Z5	ضعف در برخی از زمینه‌های دینی، اخلاقی و سبک زندگی	5	Y5+Y22
Z6	ضعف در برخی از زمینه‌های علمی و استقلال کشور	8	Y3+Y9
Z7	ضعف در تحقق عدالت واقعی و مبارزه با فساد	5	Y6+Y13
Z8	ضعف مسئولان در تحقق عدالت و مبارزه با فساد در کشور	5	Y7+Y8
Z9	عدم استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و منابع مادی کشور	5	Y10+Y23
Z10	عملکرد غلط و ضعف‌های مدیریتی مسئولان در اداره کشور	12	Y11+Y19
Z11	کم‌توجهی به ظرفیت‌های انسانی و اقتصادی داخلی	4	Y14+Y15
Z12	وابستگی و معیوب بودن ساختار اقتصادی کشور	8	Y16+Y17

گام سوم: کدگذاری انتخابی: در آخرین گام کدگذاری، محققان با توجه به گام‌های قبلی، فرایند کدگذاری را انسجام و استحکام بیشتری بخشیده‌اند. در این مرحله از کدگذاری، نظریه‌پرداز داده‌بنیاد، یک نظریه از روابط فی‌مابین مقوله‌های موجود در مدل کدگذاری محوری به نگارش درمی‌آورد. از مجموع ۱۲ مؤلفه (Z ها) استخراج شده از جدول ۵، محققان با تمرکز

بر مفاهیم کلیدی، وجوه اشتراک را شناسایی نموده و ابعاد کلیدی پژوهش به شرح جدول ۶ احصا شده است.

جدول ۶. گام سوم تحلیل داده‌ها (کدگذاری انتخابی)

ابعاد کلیدی	تعداد x ها	کدگذاری انتخابی
ضعف مدیریتی برخی مسئولان کشور	25	Z3 ضعف اراده و غفلت برخی مسئولان فاسد از آرمان‌های انقلاب
		Z8 ضعف مسئولان در تحقق عدالت و مبارزه با فساد در کشور
		Z10 عملکرد غلط و ضعف‌های مدیریتی مسئولان در اداره کشور
فرصت‌ها و ظرفیت‌های استفاده نشده مادی، انسانی و اقتصادی	9	Z9 عدم استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و منابع مادی کشور
		Z11 کم‌توجهی به ظرفیت‌های انسانی و اقتصادی داخلی
مشکلات و ضعف‌های داخلی چندوجهی	38	Z4 ضعف اقتصاد و درآمدهای ملی در کشور
		Z5 ضعف در برخی از زمینه‌های دینی، اخلاقی و سبک زندگی
		Z6 ضعف در برخی از زمینه‌های علمی و استقلال کشور
		Z7 ضعف در تحقق عدالت واقعی و مبارزه با فساد
		Z12 وابستگی و معیوب بودن ساختار اقتصادی کشور
وجود فتنه‌ها، فریب‌خوردگان و نفوذی‌های داخلی	12	Z1 تحلیل‌های ساده‌لوحانه و بی‌انصافانه از پیشرفت‌های انقلاب اسلامی
		Z2 تلاش‌های فتنه‌آمیز از سوی فریب‌خوردگان، خائنان و نفوذی‌های داخلی

یافته‌های پژوهش: بر اساس نتایج جداول ۵ و ۶، مهم‌ترین یافته‌های پژوهش به شرح زیر

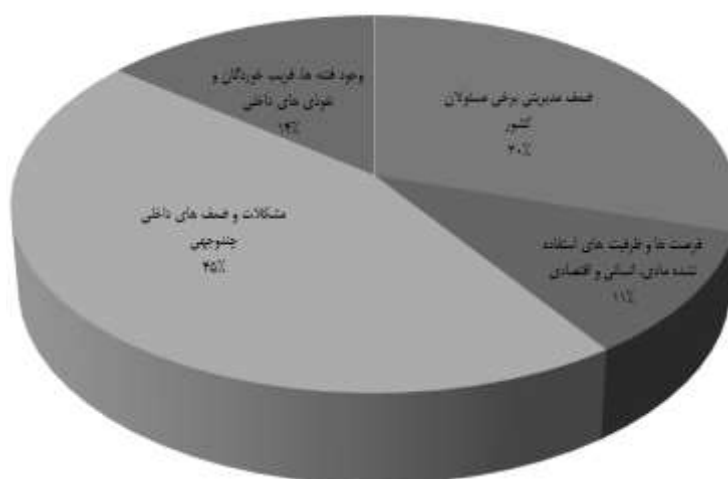
است:

اولویت‌بندی مؤلفه‌های این پژوهش در جدول ۷ آمده است.

جدول ۷. اولویت‌بندی مؤلفه‌های پژوهش

ردیف	مؤلفه‌ها	تعداد x ها	شناسه
۱	عملکرد غلط و ضعف‌های مدیریتی مسئولان در اداره کشور	12	Z10
۲	ضعف اقتصاد و درآمدهای ملی در کشور	12	Z4
۳	ضعف اراده و غفلت برخی مسئولان فاسد از آرمان‌های انقلاب	8	Z3
۴	ضعف در برخی از زمینه‌های علمی و استقلال کشور	8	Z6
۵	وابستگی و معیوب بودن ساختار اقتصادی کشور	8	Z12
۶	تلاش‌های فتنه‌آمیز از سوی فریب‌خوردگان، خائنان و نفوذی‌های داخلی	7	Z2
۷	ضعف در برخی از زمینه‌های دینی، اخلاقی و سبک زندگی	5	Z5
۸	تحلیل‌های ساده‌لوحانه و بی‌انصافانه از پیشرفت‌های انقلاب اسلامی	5	Z1
۹	ضعف در تحقق عدالت واقعی و مبارزه با فساد	5	Z7
۱۰	ضعف مسئولان در تحقق عدالت و مبارزه با فساد در کشور	5	Z8
۱۱	عدم استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و منابع مادی کشور	5	Z9
۱۲	کم‌توجهی به ظرفیت‌های انسانی و اقتصادی داخلی	4	Z11

درصد فراوانی و اهمیت هر یک از ابعاد کلیدی پژوهش در نمودار ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱. توزیع فراوانی ابعاد کلیدی پژوهش

ضمن تأکید بر یافته‌های جدول ۷ مربوط به اولویت‌بندی مؤلفه‌های درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول، نکته بسیار مهم در شکل ۱، اشاره به نقش حداقل ۳۰ درصدی ضعف مدیریتی مسئولان در شکل‌گیری دغدغه این پژوهش دارد. ضمن اینکه وقوع سایر ابعاد کلیدی پژوهش نیز عموماً یا به خود مسئولان و مدیران ناکارآمد و کم‌تلاش برمی‌گردد یا به نوعی نتایج مستقیم از ضعف عملکردی آنان است.

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادات پژوهش

انقلاب اسلامی ایران مولد جامعه‌ای اسلامی است که مبنای آن بر آموزه‌های دین اسلام و سیره معصومین بنا نهاده شده است. این جامعه نیز همانند هر جامعه انسانی نیازمند شناسایی آسیب‌ها و انحراف‌های قبلی و پیش‌رو و پیشگیری از وقوع مجدد یا تداوم آن‌ها است. این مقاله تلاش داشته است تا با واکاوی مهم‌ترین سند بالادستی نظام جمهوری اسلامی ایران در سال‌های اخیر که همان بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی است عوامل درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول را از منظر مقام معظم رهبری در این بیانیه مورد واکاوی و مذاقه قرار داده و الگویی از این عوامل در ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها ارائه نماید. به عبارتی دیگر، مطالعه حاضر تلاش نموده است ریشه‌های داخلی بسیاری از مشکلات و آسیب‌های کشور در گام اول انقلاب را در بیانیه گام دوم، جستجو و ارائه نماید. مهم‌ترین یافته‌های پژوهش شامل ابعاد کلیدی مورد اشاره در جدول ۶ و شکل ۱ و اولویت‌بندی مؤلفه‌های درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول در قالب جدول ۷ است. ضمن اینکه شکل ۲ می‌تواند مهم‌ترین تصویرسازی از کلیت یافته‌های تحقیق باشد.

شکل ۲. شمای عوامل درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول

در بحث تطبیق یافته‌های این مطالعه با تحقیقات پیشین، مؤلفه‌های حاصل از جدول ۵ این پژوهش، با نتایج پژوهش حیدری و حیدری (۱۳۹۹) در مسائل فساد، عدالت، ضعف مدیریت، کم‌کاری‌ها، اقتصاد و سبک زندگی تطابق دارد. از سوی دیگر با یافته‌های مطالعه جمال‌زاده و باباخانی (۱۳۹۶) پیرامون دنیاخواهی و راحت‌طلبی خواص و کم‌کاری آنان، جعفری و دبیری (۱۳۹۹) در حوزه چالش‌های اقتصادی و خطر فساد همخوانی دارد. همچنین با یافته‌های پژوهش محمدی (۱۳۹۹) پیرامون عوامل تضعیف‌کننده پیشرفت انقلاب اسلامی پیرامون ضعف در مدیریت به‌ویژه مدیریت جهادی و ضعف‌های علمی و اخلاقی همخوانی دارد. نتایج یافته‌های غفاری (۱۳۹۷) پیرامون پیشرفت اقتصادی با یافته‌های مطالعه حاضر مبتنی بر مشکلات اقتصادی و ظرفیت‌های استفاده نشده رابطه معکوس دارد. البته نتایج پژوهش حاضر

و دامنه کدگذاری و یافته‌های آن، از جامعیت بیشتری نسبت به پیشینه تحقیقاتی برخوردار است.

تجربه تاریخی نشان می‌دهد که در نظام جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان جامعه‌ای که همچون جامعه اسلامی زمان صدر اسلام، مبتنی بر خواست، اراده و همراهی مردم نه زور، تبلیغات و تزویر است و لازمه این همراهی، آگاهی و بصیرت آنان از حقایق است، خواص جامعه که قدرت تشخیص حق را دارا هستند، نقش بسیار مؤثر و تعیین‌کننده‌ای در سرنوشت جامعه اسلامی و تحقق اهداف آن ایفا می‌کنند؛ لذا چنانچه این خواص به هر دلیلی از جمله دنیاخواهی و راحت‌طلبی از تبیین حقایق و حمایت از حق دست بردارند، عوام جامعه نیز به تبع آنان گمراه، و آرمان‌ها و اهداف بلند جامعه اسلامی کمرنگ خواهد شد. این امر به تدریج زمینه تغییر ارزش‌های جامعه و به تبع آن انزوای شایستگان و روی کار آمدن افراد ناشایست را در سطوح مختلف جامعه فراهم می‌آورد که می‌تواند انحطاط و سقوط جامعه اسلامی را در پی داشته باشد. اگر انقلاب اسلامی مفاهیمی مانند استقلال، خودباوری، اراده ملی و... را بتواند درونی کند، این ظرفیت را دارد که تمدن غرب را به چالش بکشد. در این راستا پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری دولتمردان و حاکمان سیاسی در برابر مردم و شهروندان، از ضرورت‌های اساسی مدیریت در شرایط کنونی است. ادامه روند فعلی ابعاد و مؤلفه‌های اشاره شده در قالب یافته‌های این پژوهش به‌عنوان مسئله‌های اساسی نظام در گام اول انقلاب در خلال گام دوم، می‌تواند اعتماد مردم نسبت به مدیران و مسئولان سیاسی را کاهش دهد و زمینه را برای شکل‌گیری نارضایتی‌های عمومی در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی و غیره دامن بزند. مطابق با یافته‌های پژوهش و با تأمل در داده‌های جداول ۶ و ۷ و اشکال ۱ و ۲، مهم‌ترین پیشنهادها و پژوهشی برای افزایش شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام دوم به شرح زیر است:

- سازوکارهای مقابله با هر یک از عوامل درون‌زای کاهنده شتاب تکامل انقلاب اسلامی در گام اول در مطالعات جداگانه‌ای به صورت تخصصی و دقیق مورد بررسی قرار گیرد.
- چهار مسئله و مطالبه اساسی جامعه از نظام انقلابی که همان «عدالت‌محوری»، «مبارزه با فساد»، «توسعه معنوی و فرهنگی» و «رفاه اقتصادی» است به‌عنوان اساس پایداری و

تعالی نظام انقلابی، در سرلوحه اقدامات و برنامه‌های کشور قرار گیرد.

- با توجه به مسیری که بیانیه گام دوم انقلاب، به‌عنوان اصل سیاستی، برای ۴۰ سال آتی پیش روی نهادهای کشور قرار داده، لازم است برنامه‌ها و سیاست‌های کلان کشور در حوزه‌های گزینش و به‌کارگیری مسئولین رده‌های مختلف، رشد اقتصادی و فسادستیزی مورد تدوین یا بازنگری قرار گیرد.

منابع

- افروغ، عماد. (۱۳۹۸). چالش‌های عمده انقلاب اسلامی. پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۸ (۳۰)، ۲۲-۷.
- اکبری، مریم. (۱۳۹۷). چالش‌های فکری انقلاب اسلامی و راهکارهای آن برای تحقق تمدن نوین اسلامی با تأکید بر دیدگاه رهبران انقلاب اسلامی. پایان‌نامه تحصیلی جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد.
- انصاری خراسانی، صمد. (۱۳۹۹). الگوی سیاست خارجی انقلاب اسلامی توأم با دشمن‌شناسی و جایگاه آن در بیانیه گام دوم. پایان‌نامه تحصیلی جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام.
- پورعباسی، عطاالله؛ امامی رضوی، سید حسن؛ خیری، زهرا؛ نقوی الحسینی، سولماز سادات؛ لاریجانی، باقر. (۱۳۹۸). تبیین جایگاه بیانیه گام دوم انقلاب در اسناد سیاستی جمهوری اسلامی ایران و الگوی پیاده‌سازی مفاهیم آن در نظام آموزش عالی سلامت. طب و تزکیه، ۲۸ (۳)، ۱۰-۱.
- جعفری، علی‌اصغر؛ دبیری، علی‌اکبر. (۱۳۹۹). شناسایی عوامل زمینه‌ساز و چالش‌های تحقق تمدن نوین اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. پژوهشنامه انقلاب اسلامی، ۱۰ (۳۷)، ۱۰۲-۸۱.
- جمال‌زاده، ناصر؛ باباخانی، مجتبی. (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی انحطاط جوامع اسلامی در تاریخ صدر اسلام مبتنی بر دیدگاه مقام معظم رهبری. مطالعات دولت‌پژوهی در جمهوری اسلامی ایران، ۲ (۱)، ۵۸-۲۷.
- جمعی از نویسندگان. (۱۳۹۶). انقلاب اسلامی ایران. تدوین نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی، قم: دفتر نشر معارف.
- حیدری، زهرا؛ حیدری، زینب. (۱۳۹۹). بررسی دلایل ضرورت ابلاغ بیانیه گام دوم انقلاب از دیدگاه مقام معظم رهبری. پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۹ (۳۴)، ۴۵-۲۸.
- خسروی، علیرضا. (۱۳۹۱). امام خمینی (ره) و بازسازی هویت؛ از هویت ملی تا هویت سیاسی. مطالعات ملی، ۱۲ (۲)، ۳۰-۳.
- خسروی، علیرضا. (۱۳۹۸). بازنمایی درون‌گفتمانی کارآمدی جمهوری اسلامی در گام دوم انقلاب. مطالعات راهبردی، ۲۲ (۳)، ۸۱-۵۳.

- دارابی، علی. (۱۳۹۵). آینده‌پژوهی انقلاب اسلامی، بیم‌ها و امیدها. تهران: امیرکبیر.
- ساوه‌درودی، مصطفی. (۱۳۹۹). جامعه‌اطلاعاتی در مسیر گام دوم انقلاب. تهران: دانشکده فارابی.
- سیاهپوش، امیر. (۱۳۹۷). نتایج و دستاوردهای انقلاب اسلامی در منظر آیت‌الله خامنه‌ای. *مطالعات انقلاب اسلامی*، ۱۵ (۵۵)، ۱۶۴-۱۴۱.
- طوسی، علی؛ طاهری، محمدحسین. (۱۳۹۸). ساخت نهاد دولت در نظام اسلامی: تحلیلی آسیب‌شناسانه از دولت‌سازی اسلامی در الگوی مردم‌سالاری دینی. *مطالعات انقلاب اسلامی*، ۱۶ (۵۷)، ۸۰-۶۹.
- عیوضی، محمدرحیم. (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی انقلاب اسلامی. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- غفاری، مجتبی. (۱۳۹۷). نظریه پیشرفت اقتصادی از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی. رساله جهت اخذ مدرک دکتری در رشته علوم اقتصادی، پژوهشکده نظام‌های اسلامی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- الفی، محمدرضا. (۱۳۹۸). موانع همکاری دولت و ملت و تأثیر آن بر پایداری و تداوم انقلاب اسلامی ایران. *مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی*، ۲۳ (۲)، ۳۶۲-۳۴۵.
- قیصری، نورالله؛ قربانی، مصطفی. (۱۳۹۴). کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران؛ مدلی برای سنجش و ارزیابی. *دانش سیاسی*، ۱۱ (۲)، ۴۳۳-۴۱۰.
- کلانتری، ابراهیم. (۱۳۹۳). کارآمدی نظام سیاسی مبتنی بر نظریه ولایت فقیه و ابزارهای آن. *سیاست*، ۴۴ (۳)، ۴۸۱-۴۶۵.
- محمدی، حدیث. (۱۳۹۹). مبانی قرآنی در شاخص‌های بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. پایان‌نامه تحصیلی جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته تفسیر و علوم قرآن، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه قم.
- مقام معظم رهبری. (۱۳۹۷/۱۱/۲۲). سند «بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی ایران». قابل دسترس در <https://farsi.khamenei.ir>
- مقیم، سید محمد. (۱۳۹۷). بیانیه گام دوم انقلاب، رهنامه پیشرفت اسلامی - ایرانی. مدیریت اسلامی، ۲۶ (۳)، ۱۴-۵.
- موسوی، سید محمد. (۱۴۰۰). پیشران‌های انقلاب اسلامی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر بیانیه گام دوم. *مطالعات دولت پژوهی در جمهوری اسلامی ایران*، ۷ (۱)، ۲۴-۷.

- Landman, T., & Carvalho, E. (2016). *Issues and Methods in Comparative Politics: An Introduction* (4th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315725376>
- Grbich, Carol. (2007). *Qualitative data analysis: an introduction* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Brinton, Crane (2005). *The Anatomy of Revolution*, Alfred A. Knope, Inc & Random House, Inc.

Endogenous Factors Reducing the Acceleration of the Evolution of the Islamic Revolution in the First Step

Ebrahim Khalili *

The Islamic Revolution of Iran, as the Supreme Leader pointed out in the statement of the second step, with all its progress and achievements, in the first step, it also faced internal problems and obstacles, which faced its development with various challenges. This study tries to answer the question that what are the dimensions, components and concepts of the endogenous factors that reduce the acceleration of the evolution of the Islamic Revolution in the first step? The research method is data-based and the statistical population is dedicated to the full text of the second step statement. The sample size includes sections of the statement in which the Supreme Leader lists the country's internal problems and obstacles in the first step. The method of data collection, library and research tools is filing. 84 data were extracted from endogenous factors that reduce the acceleration of the Islamic Revolution. The results of three-stage open, axial and selective coding led to the extraction of 25 concepts, 12 components and 4 dimensions. Findings show that the importance of key endogenous dimensions that reduce the acceleration of the Islamic Revolution, including "multifaceted internal problems and weaknesses", "management weakness of some officials", "the existence of seditions, deceived and internal influences" and "Unused opportunities and capacities are material, human and economic". Also, the most important research components include "wrong performance and managerial weaknesses of officials in running the country", "weak economy and national incomes in the country", "weak will and negligence of some corrupt officials from the ideals of the revolution" and "weakness in some scientific fields and independence".

Keywords: *Evolution, Islamic Revolution of Iran, first step, statement of the second step of the revolution.*

---

* Assistant Professor, Higher Education Management of Humanities Department of Farabi, Tehran, Iran